

PREPORUKE proizašle iz

Izvešća o rezultatima evaluacije Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga (2006. - 2012.)

Izvešće o rezultatima evaluacije Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2006. do 2012. godine izrađeno je od strane vanjskih evaluatora iz Trimbos Instituta iz Nizozemske (Franz Trautmann, Bob Keizer, Richard Braam, Mario Lap), a evaluacija je provedena na inicijativu Ureda za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH, u razdoblju od svibnja 2011. do studenog 2011. godine. Provedba evaluacije financijski je podržana od strane Ureda za suzbijanje zlouporabe droga, EMCDDA-a i Europske komisije- jedinice za tehničku pomoć - TAIEX.

Cjelokupno Izvešće o rezultatima evaluacije (EN), kao i preporuke koje proizlaze iz evaluacije (HR) dostupne su putem Internet stranice: www.uredzadroge.hr, dok će hrvatska verzija cjelokupnog Izvešća o evaluaciji biti dostupna početkom 2012. godine.

1.1. Opća pitanja

1.1.1. Realna Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2012.-2017.

Na temelju podataka prikupljenih iz intervjua i ankete o važećoj Nacionalnoj strategiji suzbijanja zlouporabe droga (2006. – 2012.) mogu se identificirati određeni opći prioriteti za izradu nove Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga (NS):

- Nova strategija trebala bi biti manje ambiciozna te konciznija, no istodobno bi na dobro strukturiran način trebala pružati okvir kojim su planirani svi relevantni elementi politike o drogama za predstojeće razdoblje;
- Nacionalna strategija trebala bi biti dokument kojim je određen smjer politike prema drogama i u kojem su postavljeni jasni prioriteti. Treba biti usredotočena na provedivost, te sadržavati kratke, jasne opise budućih planova. Jedna mogućnost može biti odabir jasnih, što preciznijih ciljeva koji bi bili povezani s kratkim opisom programa vezanim uz navedene ciljeve. U Akcijskom plan u/-ovima ti programi mogu biti detaljnije razrađeni u obliku aktivnosti/intervencija. Na taj način ovaj dokument pružao bi smjernice za provedbu politike. Definiranje posebnih ciljeva u strategiji - kao osnova za posebne (eng. „SMART¹“) ciljeve u Akcijskom planu – unaprijediti će praćenje i evaluaciju provedbe i postignuća Akcijskog plana na učinkovit i transparentan način.
- Definiranje prioriteta nove Nacionalne strategije trebalo bi se temeljiti na konzultacijama s relevantnim dionicima na nacionalnoj i županijskoj razini, kako iz tijela državne uprave tako i iz organizacija civilnog društva. TAIX radionica u Splitu provedena krajem rujna 2011. bio je dobar primjer kako to učiniti.
- Nova Nacionalna strategija treba biti popraćena (općenitim) planom proračuna kako bi se:
  - osigurala financijska sredstva potrebna za provedbu propisanih mjera i aktivnosti i
  - omogućilo financiranje organizacija civilnog društva (OCD) na duže vremensko razdoblje.

Detaljan plan proračuna treba biti uključen u Akcijski/e plan/ove. Nacionalna strategija također bi trebala razjasniti tok sredstava, eksplicitno definirajući tko je odgovoran za financiranje pojedinih mjera. NS također treba pružati smjer za izradu Akcijskog plana definirajući prioritete za financiranje, definirajući područja proračuna namjenski određena za financiranje određenih specifičnih aktivnosti.

- NS trebala bi razjasniti odnos politike vezane uz (stare i nove) nedopuštene (ilegalne) droge i politike prema (zlo)uporabi alkohola i duhana, zloporabi medicinski propisanih lijekova, kao što su psihofarmaci, ali i drugih oblika ovisnosti poput kockanja.

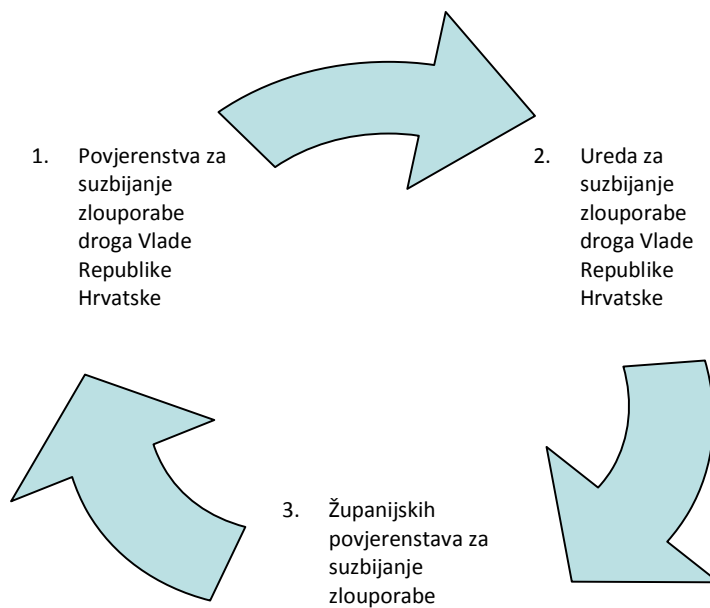
---

¹ „SMART“ – riječ preuzeta iz engleskog jezika, hrv. prijevod: pametan; u odnosu na tekst - podrazumijeva ciljeve koji su specifični, mjerljivi, ostvarljivi, realistični i vremenski određivi.

- Nova NS treba predstavljati sveobuhvatni pristup, u kojem je razrađena međuovisnost koordinacije, suradnje, komunikacije i kvalitete.

1.1.2. Raspodjela zadataka koordinacije i odgovornosti

Jedan od preduvjeta za poboljšanje koordinacije politika o drogama je jasno definiranje uloga, ovlasti, odgovornosti i međusobnog odnosa između tri koordinativna tijela:

Polazište za poboljšanje:

- Odvajanje političkog odlučivanja od provedbe političkih odluka, te oblikovanje jasnih definicija ovlasti sva tri koordinativna tijela. Dodatno, uvođenje oblika tzv. *zasebne procjene provedbe* intenzivnijim praćenjema i evaluacije. Razdvajanje navedenih uloga doprinijeti će ukupno transparentnijoj i učinkovitijoj provedbi politike prema drogama.

Konkretnije preporučujemo sljedeću strukturu:

- Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Vlade Republike Hrvatske, (u daljnjem tekstu: „Povjerenstvo“), provodi formalne političke odluke i posjeduje ovlast koordinacije. Povjerenstvo je politički odgovorno za provedbu Nacionalne strategije suzbijanja zlouporabe droga i Akcijske planove suzbijanja zlouporabe droga, ali i za donošenje političkih odluka potrebnih za provedbu tih planova, uključujući i donošenje odluka vezanih uz kreiranje proračuna, što može uključivati i odgovornost za regulativni okvir donošenja odluka o financiranju (donošenje pravila o financiranju, npr. Odredbe o financiranju službi i organizacija civilnog društva (u daljnjem tekstu „OCD“), odnosno programa, samo ako ispunjavaju određene uvjete

kao što je korištenje znanstveno-utemeljenih pristupa i korištenje pravila za provedbu procesne i ishodišne evaluacije implementiranih programa te podnošenje financijskih izvješća). Konačna odluka o financiranju određenih programa može biti delegirana na posebno tijelo odgovorno Povjerenstvu.

- Kako bi Povjerenstvo svoje zadatke izvršavalo na ispravan način, članovi Povjerenstva trebale bi biti osobe koje su pozicionirane da imaju ovlast donositi političke odluke, a Povjerenstvo bi trebalo održavati redovne sastanke (minimalno jednom u tri mjeseca). Također, Povjerenstvo bi redovito trebalo konzultirati stručnjake kako bi bilo informirano o prioritetnim problemima te moglo poduzeti odgovarajuće mjere.
- Ključna zadaća Ureda za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH (*u daljnjem tekstu: „Ured“*) jest i treba biti koordinacija (i olakšavanje) provedbe političkih odluka donesenih od strane Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH. Ključni zadatci su omogućavanje, olakšavanje te pružanje podrške u provedbi mjera i aktivnosti koje proizlaze iz Nacionalne strategije i Akcijskih planova suzbijanja zlouporabe droga, kao i komunikacija i suradnja između dionika. Potpora provedbi može uključivati širok spektar usluga koje Ured i trenutno provodi, poput:
  - Održavanja seminara
  - Širenja informacija putem web stranice
  - Poticanja službi i organizacija u županijama da budu aktivne.

Ured djeluje u okviru političkih odluka donesenih od strane Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH, ali ne bi trebao biti uključen u samo donošenje političkih odluka, osim za pružanje stručnog mišljenja i savjetovanja, koje je već i predviđeno u obliku Stručnog savjeta koji djeluje pri Uredu. Navedenom podjelom odgovornosti određena je jasna razlika između političke razine, odnosno Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH, i koordinacije/provedbe za što je zadužen Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH u skladu s postojećim propisima.

- Uzimajući u obzir kritičke primjedbe o djelovanju županijskih povjerenstava mišljenja smo da je važno razjasniti ulogu i ovlasti navedenih povjerenstava. Sve u svemu, mislimo da ograničavanje ovlasti povjerenstava isključivo na savjetodavne skupine, bez istovremene obveze političkog tijela da pretvara savjete u formalnu politiku nužno dovodi do nedostatka koordinacije i odgovornosti. Stoga preporučujemo i na županijskoj razini jasnu podjelu između donošenja političkih odluka, npr. Povjerenstvo za donošenje političkih odluka može se usporediti s Povjerenstvom za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH vezano uz odgovornost, a Savjetodavni odbor s predstavnicima organizacija i službi uključenih u provedbu politike droga.
- Jedan od preostalih problema predstavlja činjenica da veza između nacionalne politike prema drogama i županijske razine nije jasno definirana, što dovodi do situacije da je Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga obvezna za nacionalnu razinu, ali nije obvezujuća i za županije. Ovdje nemamo jasne preporuke. Razumijemo da županije mogu djelovati relativno autonomno, među ostalim i na

području politike prema drogama. Jedna mogućnost za poticanje županija za provedbu mjera politike prema droga u skladu sa Nacionalnom Strategijom suzbijanja zlouporabe droga bila bi provedba redovite procjene provedbe mjera politike u svakoj županiji, što bi se moglo realizirati provedbom godišnjih sastanaka „Nacionalnog povjerenstva“ (Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH), županijskih povjerenstava i drugih dionika kako bi diskutirali o stanju stvari.

1.1.3. Poboljšanje suradnje i komunikacije

Očekujemo da bi prethodno navedene promjene u koordinacijskoj strukturi provedene na gore opisan način također dovele do unaprjeđenja suradnje i komunikacije između različitih dionika (nositelja) na županijskoj i na državnoj razini te između obje razine. Komunikacija i suradnja unaprjeđuje se pojašnjenjem ili redefiniranjem odgovornosti činitelja (izvršitelja) koordinacije. Osim toga, važno je stvoriti uvjete i postaviti strukturu za komunikaciju i suradnju. Međutim, samo prilagodbe strukture nisu dovoljne da bi se osiguralo poboljšanje. Prema trenutnoj situaciji (kvaliteti), komunikacija i suradnja oslanjaju se u velikom dijelu na osobne kontakte, što će uvijek biti važan čimbenik. Stoga će i ulaganje u dobre, redovite kontakte ostati važno. Pozitivna procjena različitih ispitanika ističu kako Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH igra važnu ulogu među ostalim i u organizaciji različitih vrsta sastanaka.

Postoje brojne mogućnosti koje smatramo važnim za poboljšanje komunikacije i suradnje među dionicima:

- Redovitija komunikacija Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH sa stručnjacima (područjem droga), između ostalog vezana uz određivanje prioriteta i donošenje odluka, te komunikacija o razmatranju posljedica tih odluka;
- Redovita formalna komunikacija između Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH i Ureda za suzbijanje zlouporabe droga, uzimajući u obzir različite uloge i odgovornosti;
- Redovita komunikacija između županijskih povjerenstava i Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH, npr. organiziranjem godišnjeg sastanka na kojem se može raspravljati o izvješćima Županijskih povjerenstava i razmjenjivati mišljenja o sadašnjim i budućim političkim pitanjima;
- Redoviti nacionalni ili regionalni (međužupanijski) sastanci o pojedinim pitanjima, odnosno za razmjenu inovativnih pristupa (u području prevencije ili liječenja). Očekuje se da bi sastanci ove vrste olakšali osobne kontakte između dionika, ali i doprinijeli razmjeni znanja i promicanju zajedničkog razumijevanja te postizanju konsenzusa među dionicima. Učenje po načelu „jedni od drugih“, korištenje ekspertize i razmjena iskustva dostupnih u području droga, pridonosi učinkovitom korištenju resursa pri tom izbjegavajući „ponovni izum kotača“. Navedeno promatramo kao važan zadatak namijenjen Uredu za suzbijanje zlouporabe droga koji je bio i još uvijek je vrlo aktivan na ovom području. Potrebno je razmisliti o nastavku i proširenju tih aktivnosti.

- Posebnu pozornost treba posvetiti premošćivanju praznina između područja smanjenja potražnje (prevencija, liječenje i skrb) i smanjenje ponude (policija i pravosuđe). Seminari, konferencije i sastanci na županijskoj razini mogu biti korisni za:
    - istraživanje mogućnosti za suradnju;
    - razvijanje zajedničkog razumijevanja problema vezanih uz područje zlorabe droga;
    - razumijevanje međusobne odgovornosti;
    - uključivanje policije i pravosuđa u kreiranje politike o drogama.

  - Može se razmisliti o usporedivom (komparabilnom) pristupu za poboljšanje suradnje između zatvora i zajednice te između tijela državne uprave i organizacija civilnog društva;
  - Očekuje se da bi svi navedeni sastanci imali stimulirajući učinak na učinkovitost i kvalitetu rada u županijama;
  - Još jedan vrijedan alat za poboljšanje komunikacije može biti osnivanje tzv. „helpdesk“ pratećih usluga u području prevencije, liječenja i skrbi. Stručnjaci iz službi za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti, ali i stručnjaci iz drugih organizacija (npr. škola, klubova za mlade, policije), te volonteri mogu koristiti takav „helpdesk“ za prikupljanje informacija o brojnim pitanjima, kao npr. o:
    - pojavi (novih) tvari, njihovim svojstvima i rizicima zlorabe;
    - učinkovitosti intervencija u području prevencije, liječenja i skrbi;
    - dostupnim uslugama u području prevencije, liječenja i skrbi;
    - istraživanjima i publikacijama;
    - postojećim stručnjacima za pojedina područja;
- „Helpdesk“ usluga dokazano je koristan i učinkovit alat za pružanje odgovora na pitanja te za širenje informacija, kao i za dobivanje saznanja o potrebama za trenutnim vrstama informacija, na način da se prate često postavljana pitanja. Navedeno praćenje također može koristiti za identifikaciju prioriteta i odabir informativnih aktivnosti, npr. organiziranje konferencije, seminara ili objavljivanje informativne brošure. Takav „helpdesk“ može se kontaktirati putem telefona, SMS-a i putem elektronske pošte (e-maila), koje mogu biti povezane i s web stranicom koja pruža informacije vezane uz zlorabu droga, a koja bi mogla uključivati interaktivne značajke kao što su *chat* opcija s ciljanom skupinom. Nadalje, portal bi trebao podržavati aktivne veze između organizacija putem različitih foruma i obavijesti - „newslettera“. Cilj mu je stvoriti okvir za potporu gore spomenutim djelatnostima. „Helpdesk“ kao što je ovaj može najbolje voditi Ured za suzbijanje zlorabe droga, budući da isti ima za zadatak pružanje podršku dionicima koji djeluju direktno s korisnicima i ima na raspolaganju instrumente koji se lako mogu upotrijebiti za helpdesk, kao npr. web stranice i ANTI-DROGA telefon.

- Provedba intervizijskih² sastanaka na županijskoj razini – okupljanje stručnjaka iz jedne discipline ili iz različitih disciplina - može biti korisno za raspravu i pronalaženje načina kako se nositi s određenim problemima. Ponovno napominjemo kako se metoda učenja *jedni od drugih* pokazala učinkovitim korištenjem raspoloživih resursa.
- Ured za suzbijanje zlouporabe droga trebao bi - u suradnji s predstavnicima različitih županija - razmotriti donošenje Smjernica za komunikaciju i suradnju između dionika/sluzbi/organizacija na različitim razinama (lokalnoj, županijskoj i državnoj) te između različitih sektora, npr. između sustava tretmana i prevencije, između zatvorskog sustava i zajednice, te između policije/pravosuđa i zatvorskog sustava. Ove smjernice mogu između ostalog uključivati preporuke vezane uz:
  - sastav članova i učestalost sastanaka na različitim političkim razinama i između istih;
  - određena pitanja suradnje kao što je npr.: upućivanje klijenata između različitih organizacija;

1.1.4. Kvaliteta

Osiguravanje i unaprjeđenje kvalitete zasigurno je ključno pitanje kojim se treba baviti u narednim godinama, kako je isticano u većini provedenih intervjua i razgovora. Pri tom treba poduzeti sljedeće korake vezane uz:

- Razvijanje smjernica i protokola, osobito za područje prevencije, liječenja i skrbi. Radi učinkovitosti, prvi korak koji bi ovdje trebalo poduzeti jest pregled postojećih pristupa i instrumenata iz drugih zemalja, a koji su se pokazali učinkovitim. Prema potrebi takvi pristupi i instrumenti mogu se prilagoditi i koristiti. Ovdje također smatramo da bi za provedbu navedenih aktivnosti trebao biti zadužen Ured za suzbijanje zlouporabe droga, uz eventualnu podršku stručne skupine;
- Osiguravanje i olakšavanje korištenjem smjernica. Postoje različiti načini kojima se isto može postići. S jedne strane tzv. *dobrovoljnim pristupom* uz prateće motivirajuće aktivnosti Ureda za suzbijanje zlouporabe droga, poput provedbe strategije informiranja i održavanje seminara/edukacija te tzv. *obveznim pristupom* kao npr. povezivanje dodjeljivanja financijskih sredstva uz uvjet korištenja standarda, smjernica i protokola, te uz ispunjenje jasno definiranih zadataka i pruženih usluga. Ovdje je moguće razmotriti i mogućnost uključivanja specifikacije profesionalnog upravljanja, a isto bi se trebalo primjenjivati i na tijela u sustavu državne uprave i na nevladine organizacije (organizacije civilnog društva).
- Uvođenje/uporaba (prilagođenih) standardiziranih i multidisciplinarnih pristupa i primjera dobre prakse i znanstveno-utemeljenih metoda iz drugih zemalja. Ured za

---

² Intervizija - oblik učenja među ravnopravnim stručnjacima koji je usmjeren na razvoj profesionalnih kompetencija, a provodi se u organizacijama, profesionalnim udrugama i edukativnim programima. U organiziranju intervizije bitno je da su grupe sastavljene od kolega koji ne rade zajedno u istom timu i da su susreti dobro strukturirani. (L.Van Kessel); *Izvor: Prikaz Prve hrvatske konferencije o superviziji; Branica, Vanja; Rajhvajn; Ljetopis socijalnog rada (1846-5412) 14 (2007), 2; 497-500*

suzbijanje zlouporabe droga također bi mogao preuzeti ovaj zadatak, primjerice integrirajući navedene pristupe i metode u djelatnost „helpdesk-a“, predstavljanjem ovih pristupa na svojim internetskim stranicama te organiziranjem seminara i/ili konferencija;

- Nadalje, još jedan preduvjet za poboljšanje kvalitete jest ulaganje u praćenje i evaluaciju provedenih programa i intervencija. Uvid u učinak mjera i intervencija potreban je za izradu informiranog izbora pristupa dobre kvalitete. Ostale mogućnosti koje ovdje treba uzeti u razmatranje su procjena provedbe i procjena rezultata rada, te provjeravanje jesu li službe/organizacije ispunile svoje zadaće na profesionalan i učinkovit način, što bi se moglo učiniti (redovitim) posjećivanjem službi/OCD-a.
- Jedan od ključnih prioriteta jest povećanje kapaciteta osoblja (znanja, vještina i stavova) koje radi u području prevencije, liječenja i skrbi, putem specifičnih programa obuke odnosno edukacija. Iste je potrebno uskladiti s obzirom na situaciju i procjenu potreba: ustanoviti u kojim područjima kapaciteti osoblja zahtijevaju poboljšanje u skladu s vanjskom analizom trenutnog stanja (npr. na temelju evaluacije provedenih programa), kao i prema potrebama sugeriranim od strane osoblja;
- I na kraju, potrebno je više ljudskih resursa (npr. u sustavu tretmana/liječenja u zatvorima), te je stoga potrebno predvidjeti više financijskih sredstava.

1.1.5. Učinkovitost

Većina preporuka imat će pozitivan utjecaj na učinkovitost. No, unatoč tome, potrebno je dati još neke specifične preporuke:

- Općenito, budući da kritičke opaske koje su dali sugovornici upućuju na različite aspekte, bilo bi dobro započeti s procjenom stanja i potreba kako bi se moglo definirati prioritete za povećanje učinkovitosti;
- Olakšavanje razmjene ekspertize i dobre prakse između pružatelja usluga u različitim dijelovima zemlje također bi moglo doprinijeti većoj učinkovitosti;
- Veća financijska transparentnost (tko prima koja sredstva, itd.) doprinijeti će većoj efikasnosti;
- Uvođenje posebne strukture za redovito praćenje/procjenu/evaluaciju koja daje uvid u učinkovitost provedenih mjera iz politike (provjera procesa i rezultata) i uključenje financijske kontrole će također pomoći

1.2. Posebna pitanja

Mnoge naše preporuke koje se tiču pet osnovnih pitanja mogu se primijeniti i na slijedeća posebna pitanja. To posebno vrijedi za preporuke glede komunikacije/suradnje i kvalitete. Predložena poboljšanja će isto tako pomoći i pri liječenju, prevenciji, itd.

1.2.1. Liječenje

Osim bolje komunikacije i suradnje te poboljšanja i osiguranja kvalitete i ishoda, treba spomenuti i neke specifične preporuke:

- Prema mnogim sugovornicima, „drug-free“ liječenje se nedovoljno primjenjuje u usporedbi s supstitucijskim liječenjem. No iskustva iz drugih zemalja pokazuju da supstitucijsko liječenje ne demotivira korisnike da odaberu „drug-free“ liječenje. Takva iskustva mogu pomoći naglasiti činjenicu da različiti oblici liječenja nisu međusobno isključivi, već se mogu i trebaju koristiti komplementarno. Ured za suzbijanje zlouporabe droga bi trebao uzeti u obzir prikupljanje i pružanje informacija dionicima. To se može postići preko web stranice, Internet foruma, stručnih sastanaka, itd. Isto tako, moglo bi biti korisno razmotriti informiranje šire javnosti o mogućnostima i ograničenjima pojedinih oblika liječenja. Neke opcije liječenja potrebno je proširiti i poboljšati im kvalitetu. To posebno vrijedi za rehabilitaciju nakon liječenja i izvanbolničke centre, koji bi više trebali primjenjivati multidisciplinarni pristup.
- Trebalo bi razmotriti i mogućnost inventure/procjene potreba, kako bi se dobila slika stvarnih potreba za pojedine vrste liječenja koje su razni dionici istaknuli kao važne (poput liječenja komorbiditeta i više „outreach“ aktivnosti centara za socijalnu skrb).

1.2.2. Prevencija

Kao i kod liječenja, i kod prevencije su važne neke opće preporuke (razvoj znanstveno utemeljenih programa, redovitog praćenja i evaluacija trenutnih preventivskih aktivnosti, razvoj standarda kvalitete i politike koja financira samo projekte dobre prakse i profesionalno pružanje usluga). Štoviše, gore spomenuti helpdesk koji vodi Ured za suzbijanje zlouporabe droga bio bi veoma koristan za prevenciju. Pokazao se učinkovitim alatom za širenje informacija o učinkovitim pristupima prevenciji, nudeći trening, razmjenjujući ekspertizu između raznih županija/usluga i stimulirajući učenje na temelju dobrih praksi u drugim zemljama.

Posebne preporuke su:

- Trebao bi postojati jasan fokus na inovativne programe koji ispunjavaju potrebe za informacijama djece i mladih ljudi;
- Preventivni programi na radnom mjestu (posebno oni koji ciljaju na konzumaciju alkohola) trebali bi se primijeniti na širem polju;
- Bolja koordinacija i adekvatno financiranje školskih preventivnih programa;
- Uzimajući u obzir važnost činjenice da se svi dionici vežu uz prevenciju, moglo bi biti korisna izrada sveobuhvatnog Akcijskog plana prevencije koji bi specificirao prioritete, zaduženja pojedinih nositelja u odnosu na pojedine ciljane grupe. Ured za suzbijanje zlouporabe droga na ovom bi području mogao imati glavnu inicijativu.

1.2.3. Smanjenje štete

Ovdje, osim ulaganja u osiguranje kvalitete, evaluaciju i suradnju te komunikaciju među službama koje se bave smanjenjem štete, možda bi bilo potrebno i pojašnjavanje stvarne situacije u vezi s primjenom ovih programa u različitim hrvatskim županijama. Moglo bi biti korisno provesti inventuru primjene programa smanjenja štete u cijeloj zemlji, s posebnom pažnjom na identifikaciju razloga zbog kojih je u nekim područjima nedovoljna pokrivenost ovim vrstama programa.

1.2.4. Liječenje i prevencija u zatvorima

Ovo je očito prioritarno područje, kao što se može zaključiti iz odgovora koje smo dobili tijekom intervjua, kroz upitnik i na raspravama. Neke od hitnih potreba koje su istaknute pokrivena su u općim preporukama:

- Potrebni su standardi liječenja kako bi se poboljšala i osigurala kvaliteta;
- Suradnja između zatvora i zdravstvenih i socijalnih ustanova u zajednici trebala bi se razvijati i osigurati između ostalog, i protokolom o suradnji koji bi definirao kontinuitet skrbi tijekom ulaska i izlaska iz zatvora;
- Trebalo bi uzeti u obzir i uključivanje službi u zajednici u zdravstveni i socijalni rad u zatvorima. To može doprinijeti jačanju veza između zatvora i zajednice kao preduvjeta za kontinuitet skrbi i uvođenje potrebne stručnosti u provedbi zdravstvene i socijalne skrbi;

Ostale preporuke su:

- Stvoriti posebne socio-terapeutske programe u zatvorima za zatvorenike ovisnike;
- Razviti više i bolje programe rehabilitacije i reintegracije nakon puštanja iz ustanove;
- Stvoriti posebne ustanove za maloljetne prekršitelje zakona (ispod 18) nudeći društvenu rehabilitaciju kao popratnu aktivnost odgojnim ustanovama;
- Proširiti kapacitet liječenja i opcije za zatvorenike ovisnike;
- Budući da je ovo još jedno od područja gdje se ima puno prostora za poboljšanje, bilo bi dobro započeti s radnim sastankom na kojem bi se definirali prioriteta, mjere koje je moguće provesti kao i zaduženja pojedinih nositelja.

1.2.5. Resocijalizacija

Očito je da su potrebni učinkoviti rehabilitacijski programi kao potpora „drug-free“ liječenju. Tu bi se moglo započeti s pregledom onog što je do sada provedeno, koje su prednosti i slabosti navedenih programa te ujedno pokušati proširiti korištenje ekspertize koja je dostupna u Hrvatskoj. Slijedeći korak mogao bi biti razvoj pilota/modela projekta koji nadilaze kratkoročnu materijalnu potporu (financiranje udomljavanje, itd.) i osiguravaju dugoročne psihosocijalne popratne aktivnosti i potporu. Važan element u ovim projektima trebala bi biti profesionalizacija rada i jasno određene uloge i odgovornosti postojećih službi aktivnih u socijalnoj rehabilitaciji.

1.2.6. Nevladine organizacije

Što se tiče nevladinih organizacija, bilo bi potrebno kreirati i provoditi politiku koja uključuje ravnotežu između shvaćanja da udruge imaju važnu ulogu na raznim poljima i donose dodatnu vrijednost u provođenje Nacionalne strategije te shvaćanja da postoje pojedine udruge koje ne funkcioniraju na profesionalnoj razini i ne pružaju odgovarajuću vrijednost za financije koje su dodijeljene za provedbu njihovih projekata. Stoga predlažemo slijedeće prioritete:

- Razvoj jasnih kriterija kvalitete i drugih minimalnih standarda za nevladine organizacije, specificirajući određene zahtjeve poput:
  - primjene dokazanih učinkovitih pristupa;
  - dobro definiranog procesa rada, npr. imati postavljen solidan sustav projekata, ljudskih resursa i financijskog vođenja;
  - specificiranja ciljeva i očekivanog ishoda;
- Razvoj sustava za redovitu procjenu/evaluaciju koji bi trebao biti dostupan udrugama koje se prijavljuju za financiranje i sastavni dio ugovora o financiranju između donatora i udruge;
- Korištenje kriterija kvalitete i rezultata procjena kada se financiraju znanstveno utemeljeni programi/usluge i programi dobre prakse koji se vođene profesionalno (ljudski resursi, organizacijski i financijski menadžment);
- Stvaranje mehanizma financiranja (za one organizacije koje ispunjavaju kriterije) koji daje dugoročnu financijsku stabilnost;
- Poticanje potpore i treninga osoblja u nevladinim organizacijama. To bi se moglo postići – bar u većoj mjeri – putem aktivnosti Ureda za suzbijanje zlouporabe droga droga, a početni korak trebala bi biti procjenom potreba;
- Zbog efikasnosti, trebalo bi poticati umrežavanje nevladinih organizacija u veće organizacije. To će smanjiti napore upravljanja tijelima koje financiraju njihov rad i omogućiti lakšu i efikasniju kontrolu kvalitete.

1.2.7. Policija/Pravosuđe

Ovdje je glavni problem to što ovo područje (uključujući i državno odvjetništvo i sudstvo) nije dovoljno uključeno u proces kreiranja politike o drogama, kao i nedostatak transparentnosti u smislu ostvarenih rezultata, osiguranih i utrošenih proračunskih sredstava, komunikacije sa zdravstvenim službama, itd. Misao vodilja ovdje bi trebala biti ta da su aktivnosti „smanjenja ponude“ neraskidivo povezane s aktivnostima „smanjenja potražnje“ i da jedno područje ne može bez drugog.

Stoga predlažemo slijedeće:

- Dodatno poticanje uključivanja policije/pravosuđa u procese izrade i provođenja politike, kako bi se povećalo razumijevanje među policijom i sudstvom da su oni dio i da imaju svoju ulogu/imaju udjela u provedbi politike o drogama. To će zahtijevati visok stupanj potpore od strane uključenih ministarstava i Povjerenstva za suzbijanje zlouporabe droga VRH;

- Iniciranje i organiziranje redovitih sastanaka u svrhu razmjene iskustava i dobrih praksi suradnje između predstavnika policije, pravosuđa, liječenja, prevencije, rehabilitacije, itd. Ured za suzbijanje zlouporabe droga bi mogao preuzeti tu obavezu ali će najvjerojatnije trebati potporu uključenih ministarstava;
- Pokretanje rasprave s policijom, državnim odvjetništvom i sucima o razvoju unutarnjih politika (npr. u obliku smjernica) usmjerenih na smanjenje opsega posla i povećanje efikasnosti i transparentnosti glede počinitelja kaznenih/prekršajnih djela povezanih s drogom/ovisnošću;
- Organiziranje podrške za uspješno provođenje suradnje među zatvorima i zajednicom kao preduvjeta za kontinuitet skrbi. Jedna mogućnost mogla bi biti razvoj smjernica uz konsenzus svih uključenih dionika;
- Stvaranje veće transparentnosti o doprinosu policije/pravosuđa u provođenju politike o drogama u smislu pojašnjenja aktivnosti, raspodjele proračuna, ulaganja, rezultata, standarda kvalitete, strukture komunikacije, itd.

1.2.8. Praćenje/istraživanje/evaluacija

Praćenju, ali posebno istraživanju i evaluaciji treba posvetiti dodatne napore. Oni su temelj mjerenja učinkovitosti politike o drogama, prepoznavanja slabosti, dobrih praksi, mjerenja napretka, razmjene znanja s drugim zemljama, itd. Djelovanje Nacionalne informacijske jedinice za droge pokazalo je da su dionici koji sudjeluju u provedbi politike o drogama sposobni pružiti potrebne podatke kao temelje za daljnja istraživanja i analize. No ipak, do sada malo se toga učinilo s prikupljenim podacima.

Stoga predlažemo da nova strategija o drogama sadrži i plan koji će definirati prioritete (i proračun) za praćenje, istraživanje i evaluaciju koje će se obavljati u narednim godinama. Budući da su ova tri aspekta učinkovita samo dugoročno, plan bi trebao pokriti cijelo razdoblje nove strategije. Detaljniji plan može se razviti unutar Akcijskih planova.

Evaluacija bi također trebala uključivati redovitu procjenu mjera politike o drogama primijenjenih na polju smanjenja ponude i potražnje. To se odnosi i na nacionalnu i županijsku razinu. Kao što je već predloženo smatramo da bi bilo važno uvesti zasebnu strukturu za redovito praćenje/procjenu/evaluaciju koja će uključivati financijski nadzor (temeljen na jasnim pravilima o financijskom poslovanju, dostupnosti troškova, itd.) i provjeru procesa i ishoda provođenja (temeljenu na jasnim smjernicama koje specificiraju ciljeve i indikatore ishoda te način vođenja projekta). Ovo posljednje bi isto tako bilo korisno za osiguranje kvalitete provedenih programa. Takva redovita evaluacija i financijski nadzor mjera politike bi se mogao uzeti kao temelj za odluku o prestanku ili nastavku financiranja.

Kao prvi korak u tom smjeru može se uzeti u obzir razvoj „laganih“ alata za evaluaciju i uvođenje evaluacijskih posjeta.